

**A TÁRSASÁG A SZABADSÁGJOGOKÉRT JOGVÉDŐ SZERVEZET ÁLLÁSPONTJA
AZ EGYHÁZÜGYI TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁNAK KONCEPCIÓJÁRÓL ÉS TERVEZETÉRŐL**

2015. október 05.

Az Igazságügyi Minisztérium a napokban közzétette az egyházügyi törvény módosítására vonatkozó átfogó elképzelését. A közzétételt egyéves munka előzte meg, ami arra irányult, hogy rendezze az egyházzsabályozás hazai és nemzetközi szinten is vitatott elemeit. A TASZ álláspontja szerint azonban az a módosítás-tervezet, amit a minisztérium kidolgozott és most a kormány elé terjesztett, nem fogja beváltani a készítőinek a hozzáfűzött reményeit.

- **A törvény továbbra sem biztosítaná minden ember egyenlő lelkiismereti és vallásszabadságának érvényesülését, a jogegyenlőséget, az állam semlegességét, valamint az állam és az egyház elválasztását.** A módosítás eredményeképpen három különböző, eltérő jogosítványokkal definiált egyházi státusz jönne létre, és továbbra is a kormány, illetve a parlament politikai döntésétől függene az, hogy az állam mely egyházakkal működik együtt – mely egyházakat finanszírozza és milyen mértékben – a közfeladatok ellátásában.
- **A törvény nem orvosolná azoknak az egyházaknak a jogsérelmeit, amelyeket a hatályos egyháztörvénnyel a magyar állam megfosztott elismert és törvényes jogállásuktól.** Míg a jelenleg elismert egyházak automatikusan a legmagasabb rangú, legtöbb kiváltságot élvező státuszba kerülnének, minden más jogfosztott egyház csak társadalmi elfogadottságának és beágyazottságának biztosított jogállást szerezhetné meg.
- **A törvény még kevésbé lenne összhangban Magyarország alkotmányos hagyományaival.** Figyelmén kívül hagyva az egyenlő lelkiismereti szabadságnak, az állam és az egyház szigorú elválasztásának és az állam semlegességének 1990-ben bevezetett rendszerét, a korábbi, 19. században bevezetett – a szocialista rezsim által is fenntartott – egyházzsabályozást restaurálná.
- **A törvény továbbra sem felelne meg sem a magyar, sem az európai emberi jogi követelményeknek, és nem mentesíteni a magyar államot a felelőssége alól.** Bár a kormányzat hivatalosan kifejezetten az Emberi Jogok Európai Bíróságának a hatályos egyháztörvény fölött pálcat törő tavalyi ítélete miatt kényszerült rá a módosításra, ez a tervezet nem fogja megelőzni az újabb jogi eljárások megindítását és újabb elmarasztalások bekövetkeztét.

A TASZ felszólítja a Kormányt, hogy ezt a törvényt módosítási tervet ne fogadja el és ne terjessze a parlament elé, hanem térjen vissza az egyenlő lelkiismereti és vallásszabadság, a jogegyenlőség, az állam és az egyház elválasztása és az állami semlegesség talajára! Csak olyan törvényjavaslatot terjesszen a parlament elé, amely feltétel nélkül érvényesíti mind az Alkotmánybíróság, mind az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntéseiben meghatározott alapjogi követelményeket!

Részletes elemzés

1. Az egyházak közötti egyenlőség követelményétől a hatályos egyháztörvény¹ folyamatosan távolodott. A törvény 2012-es hatályba lépésének eredményeként az addig egyenlő egyházi státuszból csak azon egyházak tarthatták meg az elismert jogállást, melyeket a parlament, gyakorlatilag a kormányzat arra érdemesnek tartott, mindenki más csak egyesületként maradhatott fenn. A 2013-as módosítása² ugyan minimális mértékben javított a vallási tevékenységet végző egyesületek jogállásán, de ez nem járt sem azzal, hogy a korábban teljes jogállásukat visszakapták volna, sem azzal, hogy megszűnt volna a vallási közösségek és szervezetek közötti különbségtétel. Az egyházügyi törvény mostani módosításának koncepciója (a továbbiakban: Koncepció)³, valamint a törvénymódosítás tervezete (a továbbiakban: Tervezet)⁴ még látványosabban elkötelezné Magyarországot az egyenlőtlen lelkiismereti szabadság és egyházi jogállás mellett, mivel már nem is kettő, hanem három különböző, eltérő jogosítványokkal definiált egyházi státuszt hozna létre a vallási közösségek számára: vallási egyesület, nyilvántartásba vett egyház és bejegyzett egyház (Tervezet 3. §).

Igaz, az egyházi státusz elismerésében a parlamentnek nem lenne szerepe, a nyilvántartásba-vétel minden esetben bírósági eljárásban történik, rendes bírósági jogorvoslat lehetősége mellett (Tervezet 5. §). S bár a magasabb egyházi státuszok megszerzését a Tervezet a támogatottsághoz és a működési időhöz kötné, melyek valóban objektív kritériumai az egyes státuszoknak, az egyházalapítási szabadság szempontjából ezek irrelevánsak: szigorúan véve, csak vallási egyesületi jogállást volna szabad biztosítani az államnak. Ehhez rögtön azt is hozzá kell tenni, hogy a jelenleg bevett egyháznak minősülő vallási közösségeknek soha nem kellett megfelelniük a törvényi kritériumoknak, és a Tervezet szerint sem kellene megfelelniük: a módosítás hatályba lépésekor a törvény erejénél fogva, automatikusan kerülnének bejegyzett egyházi státuszba (Tervezet 9. §).⁵ Ráadásul a vallási tevékenység tartalmi meghatározásának fenntartásával (Tervezet 3. §)⁶ a jogalkotó most a bíróságot kötelezné arra, hogy a vallási egyesület bejegyzési kérelmének elbírálásakor vizsgálja meg a kérelmező

¹ A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény.

² A vallási közösségek jogállásával és működésével kapcsolatos törvényeknek az Alaptörvény negyedik módosításával összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CXXXIII. törvény

³

http://www.kormany.hu/download/8/07/70000/Egyh%C3%A1z%C3%BCgyi%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20m%C3%B3dos%C3%ADt%C3%A1s_koncepci%C3%B3j_normasz%C3%B6veggel_0918.pdf#!DocumentBrowse

⁴

http://www.kormany.hu/download/d/69/70000/Ehtv_m%C3%B3dos%C3%ADt%C3%A1s_el%C5%91terjeszt%C3%A9s_150928_honlapra.pdf#!DocumentBrowse

⁵ Bejegyzett egyházi jogállás megszerzéséhez többek között az lenne szükséges, hogy öt év átlagában évente legalább 4000 magánszemély támogassa a szóban forgó vallási közösséget személyi jövedelemadója egy százalékával. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal adatai szerint ennek a feltételnek nem minden, jelenleg bevett egyház tudna megfelelni: https://www.nav.gov.hu/nav/szja1_1/egyházak_kiemelt_koltsegvetesi_eloiranyzatok (Vö. Koncepció, 12. o.)

⁶ „A vallási közösség olyan világnézethez kapcsolódó tevékenységet folytat, amely természetfelettire irányul, rendszerbe foglalt hitelvekkel rendelkezik, tanai a valóság egészére irányulnak, valamint sajátos magatartáskövetelményekkel az emberi személyiség egészét átfogja.”

hitelveit és azoknak a törvényi definícióval való összhangját: az állam semlegességét tehát végső soron nem sikerül biztosítani.

A Tervezet azzal, hogy objektív feltételekhez köti a különböző egyházi státuszok elnyerését és bírósági eljárást ír elő a nyilvántartásba vételre, megszünteti azoknak a hitéleti tevékenységekkel kapcsolatos különbségeknek a diszkriminatív jellegét, amit mind az Alkotmánybíróság (AB), mind az Emberi Jogok Európai Bíróság (EJEB) illegitimnek ítélt.⁷ Ugyanakkor fenntartja az egyházak hitéleti tevékenységének állami támogatásának széles körét – ami továbbra is diszkriminatív, csak éppen nem a vallási közösségek egymás közti viszonyában, hanem a vallási és nem-vallási, de lelkiismereti alapon szerveződő közösségek viszonyában. A nyilvántartásba vett és a bejegyzett egyház hitéleti tevékenységét az állam továbbra is adókedvezményekkel (egyházi személyek szja- és TB-kedvezménye), a hitoktatás és a kistelepülési lelkészi szolgálat állami támogatásával, az szja 1% állami kiegészítésével támogatná. Ráadásul azt a lehetőséget is fenntartaná a Tervezet, hogy az állam szabadon, önkényesen, minden normatív kötöttség nélkül válassza meg, mely egyházakkal működik együtt. Eseti megállapodást a kormány bármely egyházzal, hosszútávú és átfogó együttműködési megállapodást pedig a parlament a bejegyzett egyházakkal köthet (Tervezet 3. §). A megállapodások megkötésénél figyelembe veendő szempontok széles köre – tulajdonképpen bármely közcélú tevékenység – és homályos megfogalmazása – „*az általuk hagyományosan végzett közcélú tevékenységek során szerzett tapasztalataik*” – szabad kezet biztosít a mindenkori kormánynak arra, hogy saját kénye szerinti speciális elbánásban és támogatásban részesítse a számára kedves egyházakat. Bár az egyházakkal való együttműködés megválasztása terén az egyes államok szélesebb mozgásterét az EJEB elismeri, a semlegességet és diszkrimináció-mentességet itt is megköveteli.⁸

2011-től hivatalosan mind az új törvény megalkotásának, mind az azóta bevezetett módosításoknak az a céljuk, hogy a bőkezű állami egyházfinanszírozásra tekintettel a jogalkotó megakadályozza az egyházi jogállással való visszaélést.⁹ Sohasem indokolta meg a jogalkotó azt, hogy ez miért követelné meg az egyenlőség elvétől való elmozdulást, és a jelen Tervezet sem indokolja meg azt, hogy miért van szükség háromszintű rendszer bevezetésére. A hivatalos célt ugyanakkor a jogalkotó nem azzal igyekszik elérni, hogy szűkíti az állami finanszírozás módjait,¹⁰ hanem azzal, hogy diszkriminálja a vallási közösségeket. Ez nemcsak illegitim, hanem alkalmatlan eszköze is a visszaélések felszámolásának: a vallásgyakorlás szabadságának korlátozása nemcsak a visszaélésszerű, hanem a jóhiszemű joggyakorlást is korlátozza,

⁷ 6/2013. (III. 1) AB határozat, [157]-[167]; *Magyar Keresztény Mennonita Egyház és Mások kontra Magyarország* ügy (70945/11, 23611/12, 26998/12, 41150/12, 41155/12, 41463/12, 41553/12, 54977/12 és 56581/12; 2014. április 8.) 112-114.

⁸ *Magyar Keresztény Mennonita Egyház és Mások kontra Magyarország*, 109.

⁹ Önmagában egy ilyen absztrakt cél nem kifogásolható – a baj csak az, hogy a kormányzat sohasem támasztotta alá megfelelő bizonyítékokkal azt, hogy a Magyarországon akkora volumenű lett volna az állami támogatásokkal való visszaélés, ami új egyházszabályozás – és nem új egyházfinanszírozási szabályozás – bevezetését indokolta volna, illetve hogy mindazon egyházak érintettek lettek volna a visszaélésekben, amelyeket az új törvény jogfosztással sújtott, illetve azon egyházak közül, amelyek haszonélvezői lettek az új rezsimnek, egyik sem lett volna érintett.

¹⁰ Teljesen érthetetlen a visszaélésekkel szembeni elszánt küzdelem fényében a Koncepciónak az az állítása, hogy „*a valódi vallási tevékenységet végző szervezetek nemcsak nem kívánnak visszaélni a tevékenységükhöz kapcsolódó jogosítványokkal, de természetesen ez nem is áll érdekükben!*”! 22. o.

ugyanakkor a privilegizált státusz biztosítása egyáltalán nem garantálja a visszaélésektől való tartózkodást.

2. A jelenlegi törvény hatálybalépése 2012. január 1-jén a rendszerváltás óta eltelt idő legnagyobb jogfosztásával járt: több száz törvényesen bejegyzett és működő egyházat fosztott meg státuszától. Az Alkotmánybíróság 2013 tavaszán kimondta, hogy a jogállástól való megfosztás és az egyházak egyesületi jogállásba kényszerítése alkotmányellenes. Bő egy évvel később az EJEB is jogsértőnek ítélte a törvényt, annak ellenére, hogy 2013 folyamán a jogalkotó törvénybe iktatott egy kétszintű rendszert, ami a vallási tevékenységet végző egyesületek számára már biztosított egyes egyházi jogokat (pl. névhasználat, gyónási titok védelme). A Tervezet szerinti háromszintű jogállási szisztéma, amint látjuk, fenntartaná és tovább mélyítené, cizellálná az egyenlőtlenséget, tehát éppen nem az önkényesen elvett egyházi státuszok visszaállítását célozza. Sőt, inkább azoknak az egyházaknak kedvez továbbra is, amelyek semmilyen jogsérelmet nem szenvedtek. A jelenleg is elismert egyházak ugyanis a törvény erejénél fogva ismét a legmagasabb rangú, legtöbb kiváltságot biztosító státuszba kerülnének, függetlenül attól, hogy megfelelnek-e az azzal szemben támasztott követelményeknek, míg minden más egyház csak társadalmi elfogadottságának és beágyazottságának biztosított jogállást szerezhetné meg (Tervezet 9. §). A 2012-ben státuszuktól megfosztott egyházak egy része – melyek még működnek – nem kapná vissza a jogállását, amennyiben az új feltételeknek megfelelően csak a vallási egyesület vagy a nyilvántartásba vett egyház státuszát szerezhetné meg (és azt sem automatikusan: a módosítás hatályba lépésekor minden szervezet vallási egyesületnek minősülne). Egy többszintű rendszer bevezetésének a minimálisan szükséges – ám korántsem elégséges! – feltétele az, hogy a hatályba lépésekor minden vallási közösség ugyanarról a startvonalról induljon!

A Tervezet ráadásul – meglehetősen bonyolult szabályozási megoldást választva – csak azoknak az egyházaknak biztosítana kedvezőbb eljárási és anyagi feltételeket a nyilvántartásba vételre, amelyek a jogfosztást követően valamilyen (jogorvoslati vagy ismételt nyilvántartásba vételi) eljárást kezdeményeztek. Azt a szabályt, miszerint az egyes feltételek fennállását nem a kérelem benyújtásának, hanem a hatályos egyháztörvény hatályba lépésének – tehát a státuszától való megfosztás – idejére vonatkoztatva kell vizsgálnia a bíróságnak, minden vallási közösségre ki kellene terjeszteni.

3. A Tervezet szerint a módosítás koncepciója összhangban van a magyar egyházügyi hagyományokkal, a történeti alkotmánnyal, és megfelel mind az Alkotmánybíróság, mind az EJEB eddigi határozataiban lefektetett elveknek. A Tervezet azonban – mint ahogyan a hatályos törvény sem – nem folytatója a magyar egyházügyi szabályozásnak: a rendszerváltás szinte teljes jogegyenlőséget intézményesítő egyháztörvényét (1990. évi IV. törvény), valamint az annak talaján kibontakozó több, mint két évtizedes gyakorlatot már a 2011-ben kidolgozott új törvény, és annak jelen módosítási Tervezete is ignorálja. A Tervezet – ahogyan a hatályos törvény is, kezdettől fogva – az eggyel korábbi, 1895-ben megalkotott – és a szocialista rezsim által is fenntartott – egyházzsabályozáshoz tér vissza. A történeti alkotmánnyal összhangban levő szabályozás az volna, amely az 1990-es szabályozásból kiindulva, annak alapelveit megőrizve vezet be reformokat (például az egyházfinanszírozás és a közcélú állami

támogatások felhasználásának ellenőrzése terén), s nem egy régen meghaladott, 19. századi koncepciót porol le. A TASZ szerint az egyenlő szabadság biztosításának adott szintjéből nem szabad engedni: nincs alkotmányos visszaút az egyenlőtlenség felé.

4. Amint látható, a Tervezet aligha felel meg az AB és az EJEB ítélkezési gyakorlatában lefektetett elveknek. Bár a kormányzat kifejezetten a hatályos egyháztörvényről kimondott EJEK-ítélet miatt kényszerült rá a módosításra, és indokolása szerint a törvénymódosítással az Alkotmánybíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéleteivel kívánja összhangba hozni a hatályos egyháztörvényt, a közzétett Tervezet nem felel meg sem az Alkotmánybíróság, sem az európai emberi jogi bíróság által megkívánt követelményeknek. Ennek következtében a Tervezet révén még a legszűkebb, pragmatikus célt, az újabb eljárások megelőzését sem biztosítja. Ha a Tervezetet ebben a formájában terjeszti elő a Kormány, és parlament megszavazza azt, akkor a fent említett problémák minden bizonnyal a magyar állam elleni újabb eljárások megindulását fogják kiváltani, és ezek az eljárások minden valószínűség szerint újabb elmarasztalásokhoz fognak vezetni. A hatályos egyháztörvénnyel már eddig is milliárdos nagyságrendű károkat okozott a kormány – a Tervezet támogatói ismét a magyar költségvetéssel hazárdíroznak. A TASZ nyomatékosan hangsúlyozza: felelős kormányzat ilyen nem engedhet meg magának.

Álláspontunkhoz csatoljuk azt a koncepciót, amely véleményünk szerint megfelelő, az alapjogi követelményekkel összhangban levő kiindulópontot jelenthet Magyarország új egyháztörvényének kidolgozásához.¹¹

Budapest, 2015. október 05.

(Készítette Hegyi Szabolcs, a TASZ Lelkiismereti Szabadság Programjának vezetője.)

¹¹ http://tasz.hu/files/tasz/imce/2015/szabad_allam_egyhaztorvenye_taszallaspont.pdf